

Nr 222.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar; given Stockholms slott den 17 april 1942.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460)
angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.**

Härigenom förordnas, att 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

2 §.

Närmaste befattningen med de åtgärder, som avse att förekomma könssjukdomarnas utbredning, handhaves under hälsovårdsmyndighetens inseende i stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, av förste stadsläkaren och å annan ort av förste provinsialläkaren i länet.

I stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, må, då det prövas erforderligt, av staden uppdragas åt särskild läkare att i förste stadsläkarens ställe handhava ifrågavarande befattning. Sådan läkare utses av hälsovårdsnämnden, som jämväl utfärdar instruktion för honom och övar inseende över hans tjänsteverksamhet.

Läkare, som — — — lag sundhetsinspektör.

Med hälsovårdsmyndighet avses enligt denna lag i stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, hälsovårdsnämnden och å annan ort Konungens befallningshavande i länet.

5 §.

Kostnadsfri undersökning — — — och behandling.

I stad — — — medgiva befrielse.

På begäran — — — finnes villig.

Föreligger för — — — ifrågavarande verksamhet.

Har, enligt — — — nödiga föreskrifter.

Föreståndare för i andra stycket omförmäld poliklinik skall, där ej medicinalstyrelsen medgiver undantag, hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Annan vid sådan poliklinik anställd läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, ävensom särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, skall, där det kan ske, hava erhållit utbildning som nyss sagts.

Skall vid poliklinik, som avses i andra stycket, förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, skall kungörelse därom av hälsovårdsnämnden införas i allmänna tidningarna med tillkännagivande, att ansökning

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1922: 266.

till befattningen skall ingivas före klockan tolv å tjugonde dagen efter den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna. I Stockholm och Göteborg utses sådan läkare av staden. I övriga städer skall ansökning ställas till medicinalstyrelsen men ingivas till hälsovårdsnämnden, som har att på förslag till befattningen uppsätta tre behöriga sökande med förord för en av dem. Medicinalstyrelsen utser därefter en av de sålunda föreslagna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

Utan hinder av vad i 5 § sjätte stycket stadgas skall läkare, som vid nämnda tidpunkt är föreståndare för poliklinik, äga kvarstå i sin tjänst även om han icke uppfyller det i berörda stycke stadgade utbildningsvillkoret.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 1 april 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *vissa ändringar i lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar* samt anför:

Fråga har uppkommit dels rörande möjligheten att i vissa städer överflytta uppdraget att vara sundhetsinspektör från stadsläkare till förste provinsialläkaren i länet, *dels ock* rörande ändrade bestämmelser i fråga om vissa i könssjuklagen omförmälda läkares kvalifikationer och tillsättning. Jag ämnar nu upptaga dessa spörsmål till behandling var för sig.

Föreskrifter rörande uppdraget att vara sundhetsinspektör.

Gällande bestämmelser.

Enligt 2 § *lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar* handhaves den närmaste befattningen med de åtgärder, som avse att förekomma sådan utbredning, i stad, där stadsläkare finnes, av denne eller om flera sådana äro antagna av den främste bland dem och å annan ort av förste provinsialläkaren i länet. Läkare, som här avses, benämnas sundhetsinspektör. I den mån förste provinsialläkare är sundhetsinspektör utgår intet särskilt arvode för ifrågavarande göromål. Däremot äger vederbörande stadsläkare för tjänstgöring såsom sundhetsinspektör enligt *kungörelsen den 30 juni 1922 (nr 412) angående statsbidrag till bestridande av arvoden åt stadsläkare, vilka tjänstgöra såsom sundhetsinspektörer* [ändrad genom *kungörelsen den 19 maj 1933 (nr 240)*] uppbära ersättning med följande belopp för år, nämligen:

i stad med	5,000 invånare eller därunder	250 kronor	
» » »	5,001—10,000 invånare	400	»
» » »	10,001—20,000	650	»
» » »	20,001—30,000	900	»
» » »	30,001—40,000	1,200	»
» » »	över .. 40,000	1,300	»

dock att, där stadsläkaren verkställer kostnadsfri undersökning och be-

handling enligt lagens 4 §, det årliga arvodet skall utgå med endast hälften av ovanstående belopp.

Anslagsäskande i årets statsverksproposition.

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkten 162, har föreslagits, att till åtgärder mot utbredning av könssjukdomar måtte för nästa budgetår anvisas ett förslagsanslag om 370,000 kronor, vilket innebär en minskning i förhållande till innevarande budgetår med 30,000 kronor. Denna nedsättning av anslagets belopp skulle möjliggöras, därest viss av besparingsberedningen föreslagen ändring av 2 § i 1918 års lag vidtoges.

Besparingsberedningens förslag.

I en den 28 juni 1941 överlämnad promemoria har besparingsberedningen anfört:

För bestridande av förutnämnda arvoden till stadsläkare i egenskap av sundhetsinspektörer äger stad utbekomma statsbidrag med angivna ersättningsbelopp. Statsbidragens sammanlagda belopp har enligt medicinalstyrelsens räkenskaper utgjort för

budgetåret 1938/39	kronor 33,952: 08,
» 1939/40	» 31,356: 25,
tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$ 1940	» 17,768: 75.

De uppgifter, som åvila stadsläkarna i egenskap av sundhetsinspektörer i de mindre och medelstora städerna, torde med hänsyn till könssjukdomarnas minskade utbredning numera icke vara mer omfattande, än att uppgifterna utan nämnvärd olägenhet kunna överflyttas på förste provinsialläkaren i länet. Vid bedömande av var gränsen härvid bör dragas, har beredningen övervägt, huruvida icke stadsläkaren i stad med exempelvis mer än 40,000 invånare fortfarande skulle vara sundhetsinspektör. Emellertid har beredningen stannat vid att föreslå gränsdragningen vid städer, som ej deltaga i landsting. Dessa städer ligga helt utanför förste provinsialläkarens verksamhetsområde, varför någon överflyttning av stadsläkarens uppgifter såsom sundhetsinspektör över huvud taget icke är möjlig att här genomföra. Ur vårdsynpunkt innebär förslaget, att uppspårandet av smittkällan respektive smittkällans inställelse för behandling kan komma att fördröjas en eller annan dag, beroende på vissa föreskrifter i 11 och 14 §§ i omfördälda lag. Dessa nackdelar torde dock ej vara av den storleksordning att förslaget på grund därav icke bör genomföras.

Ersättning åt sundhetsinspektörerna i de fyra städer, som ej deltaga i landsting, utgår för närvarande med tillhopp ($4 \times 1,300 =$) 5,200 kronor. Kostnadsbesparingen kan därför beräknas röra sig omkring 30,000 kronor.

Remissyttranden.

Yttrande över besparingsberedningens förslag har inhämtats från medicinalstyrelsen, som i sin tur anmodat *förste provinsialläkarna* att yttra sig över förslaget. Medicinalstyrelsen sammanfattar dessa läkares yttranden sålunda:

Tjugu förste provinsialläkare tillstyrka förslaget helt, två tillstyrka förslaget endast i fråga om städer med mindre än 20,000 respektive 10,000 invånare och tre avstyrka detsamma. Säsom skäl för avstyrkande anföres

härvid bland annat, dels att omläggningen skulle medföra avsevärd ökning av förste provinsialläkarnas arbete, dels ock att stadsläkarna genom nu gällande anordning erhålla god kännedom om smittkällorna. Det kan anmärkas, att förste provinsialläkaren i Blekinge län tillstyrker förslaget under framhållande att det skulle innebära fördelar vid arbetet med uppspårande av smittkällor. Fem förste provinsialläkare ifrågasätta särskild ersättning för det ökade arbetet.

För egen del anför *medicinalstyrelsen*, att, ehuru viss olägenhet vore förbunden med förslaget, styrelsen dock med hänsyn till det statsfinansiella läget ansåge sig böra tillstyrka detsamma.

**Departement-
chefen.**

Besparingsberedningens av *medicinalstyrelsen* tillstyrkta förslag innebär, att i alla städer med undantag av de fyra största — Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping — vilka ligga helt utanför förste provinsialläkarnas verksamhetsområden, uppgiften att vara sundhetsinspektör skall överflyttas från vederbörande stadsläkare till förste provinsialläkaren i länet. Sedan Kungl Maj:t numera beslutat, att från och med den 1 juli 1942 även Hälsingborg skall utgöra ett eget hälsovårdsdistrikt, uppgår antalet städer, som ej tillhöra förste provinsialläkares verksamhetsområde, till fem. Den beräknade besparingen kommer alltså icke att bliva fullt så stor som besparingsberedningen antagit. — Beredningens förslag är visserligen förbundet med olägenhet så till vida, att uppspårandet av smittkällor och dessas inställande för läkarbehandling kan komma att något fördröjas. Jag anser dock, att med hänsyn till det statsfinansiella läget tillräckligt starka skäl föreligga för ett genomförande av förslaget. Bestämmelser i ämnet torde böra införas i 2 § av 1918 års lag. Särskild ersättning till förste provinsialläkarna för det i viss mån ökade arbete, som vid ett genomförande av förslaget åsamkas dem, synes icke böra utgå.

Till spörsmålet om ändring av 5 § tredje—femte styckena i lagen bör vidtagas i anledning av nyss föreslagna ändringar i 2 § återkommer jag i det följande.

Vissa i könssjuklagen omförmälda läkares kvalifikationer; ordningen för deras tillsättande.

Gällande bestämmelser.

1918 års lag innehåller i 3 § föreskrift därom, att var och en, som är angripen av könssjukdom, är pliktig att underkasta sig erforderlig läkarbehandling samt att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som av läkare meddelas angående sjukdomens behandling eller till förekommande av smittans spridning. Befarar någon sig vara angripen av könssjukdom, är han enligt 4 § berättigad att utan avgift bliva i sådant avseende undersökt, om han inställer sig hos läkare, som avses i 5 §. Den, som finnes behäftad med könssjukdom, men ej är i behov av sjukhusvård, äger ock rätt att utan avgift erhålla behandling av sådan läkare, så framt det kan ske hos läkaren. Erfordras enligt lagen intyg angående undersökningen eller behandlingen, skall sådant intyg utan avgift utlämnas till vederbörande av läkare, som avses i 5 §.

I 5 § första stycket stadgas, att kostnadsfri undersökning och behandling, varom sägs i 4 §, verkställas — med vissa senare i 5 § angivna undantag — av provinsialläkare, extra provinsialläkare, stadsläkare, köpingsläkare och municipalläkare. Finnas i stad flera än en stadsläkare, skall endast den av dem, som hälsovårdsnämnden utser därtill, utföra dylik undersökning och behandling. — I stad, som har ett invånarantal av tjugutusen eller därutöver, verkställas undersökning och behandling å nödigt antal polikliniker (5 § andra stycket). — Enligt 5 § tredje stycket äger hälsovårdsmyndigheten, där det provas lämpligt, på begäran av tjänsteläkare, varom sägs i första stycket, befria tjänsteläkaren från skyldighet att verkställa undersökning och behandling samt i hans ställe förordna annan läkare, som finnes villig därtill. Med hälsovårdsmyndighet avses enligt 2 § i stad, där stadsläkare finnes, hälsovårdsnämnden och å annan ort Konungens befallningshavande i länet. — Föreligger för stad, där poliklinik ej är inrättad, behov av flera än en läkare för utförande av undersökning och behandling, varom här är fråga, eller förefinnes, i annat fall än i 7 § avses, dylikt behov för viss ort å landet, har vederbörande hälsovårdsmyndighet att göra anmälan därom hos medicinalstyrelsen med bifogande av förslag å för uppdraget villiga läkare, däribland, såvitt lämpligen kan ske, minst en kvinnlig, varefter medicinalstyrelsen, där sådant finnes påkallat, utser särskild läkare att jämte vederbörande tjänsteläkare eller annan i hans ställe förordnad läkare utöva ifrågavarande verksamhet (5 § fjärde stycket). — Jämlikt 5 § sjätte stycket skall särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, ävensom föreståndare för i andra stycket omförmäld poliklinik, där så kan ske, hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar.

Kan på sannolika skäl antagas, att könssjukdom vunnit utbredning bland befolkningen å sådan ort på landet, som är belägen på längre avstånd från vederbörande provinsial- eller extra provinsialläkares bostad, äger länsstyrelsen enligt 7 § förordna nämnde läkare eller annan läkare, som kan finnas villig därtill, att besöka orten för att tillhandagå befolkningen med undersökning och behandling, varom sägs i 4 §.

Framställning av medicinalstyrelsen om lagändring.

I *skrivelse den 12 maj 1938* till medicinalstyrelsen har *dermatologiska sällskapet i Stockholm* framhållit, att i de städer, där poliklinik för vård av könssjuka skulle finnas inrättad, till poliklinikläkartjänsten såvitt möjligt borde utnämnas specialutbildad läkare. Poliklinikläkartjänsterna borde vidare ledigförklaras och tillsättas efter allmänt vedertagna principer, d. v. s. för tjänst och skicklighet.

I *yttrande den 18 september 1940* har medlemmen av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd *professorn J. Strandberg* anført, bland annat:

Dermatologiska sällskapet yrkande är synnerligen viktigt av flera skäl. Vården av de könssjuka kan visserligen mången gång skötas av icke specialutbildade läkare, men utbildade specialister hava givetvis större förutsättningar härför, särskilt i svårbedömda och svårbehandlade fall. Man får ej bortse från önskvärdheten för att icke säga nödvändigheten av att de specialutbildade venerologerna beredas möjlighet till försörjning genom sitt arbete

och härvid icke få sina svåraste konkurrenter i icke speciellt utbildade läkare, vilka ofta såsom en avlönad bisyssla sköta de könssjuka på statens bekostnad. Man kan icke komma ifrån, att med nuvarande system venerologien och den venerologiska forskningen i landet till följd av lex veneris lidit skada. Detta hämnar sig ganska säkert i längden, och det bör därför vara ett stort intresse för staten att rätta till missförhållandet genom att understödja den venerologiska forskningen och venerologiens utövare.

Medicinalstyrelsen har i skrivelse den 19 februari 1941, efter återgivande av vad dermatologiska sällskapet och professorn Strandberg yttrat, för egen del anfört:

Jämlikt könssjuklagens 5 § skall vid förordnande av föreståndare vid poliklinik, som här avses, d. v. s. poliklinikläkare, sådan läkare, där så kan ske, hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Några andra behörighetskrav finnas ej uppställda. Ej heller finnas bestämmelser för sättet för tillkännagivandet av ledig poliklinikläkartjänst eller i vilken ordning sådan tjänst skall tillsättas.

Om bestämmelser rörande behörighet och tillsättande av nämnda tjänster ej kunde anses erforderliga vid den tidpunkt lagen antogs, så ligga förhållandena nu annorlunda till. Ärligen utgå läkare med sådan kompetens att de äga rätt att enligt läkarförbundets fordringar annonsera specialitet i könssjukdomar eller hud- och könssjukdomar. Vidare finnes tillgång å läkare, som, om de ej äga sådan utbildning, dock tjänstgjort avsevärd tid i underordnad ställning å klinik eller avdelning för hud- och könssjuka eller å poliklinik för könssjuka, och sålunda rörande dessa sjukdomars igenkännande och behandling äga insikt och erfarenhet. Båda dessa kategorier läkare hava i regel icke tillfälle att vid ledigblivande av poliklinikläkartjänst anmäla sig såsom sökande. Såvitt det är styrelsen bekant annonseras endast i undantagsfall dessa tjänster i allmänna tidningarna utan tillsättas mera under hand.

Det är dock ur sjukvårdssynpunkt ett samhälleligt intresse att i denna gren specialutbildade läkare mer än hittills spridas i landet. Även om man — såsom statens sjukvårdskommitté i det år 1934 avgivna betänkandet angående den slutna kroppssjukvården i riket — anser, att detta icke i särskilt hög grad kan anses gälla den slutna vården av könssjukdomarna utan mera den slutna vården av hudsjukdomarna, måste det dock vara av social betydelse att också utanför de allra största städerna äga tillgång till specialister även inom denna gren av medicinen. Genom förekomsten av köns- eller hud- och könsspecialist i städer med poliklinik kan sakkunskapen i såväl den öppna som den slutna sjukvården bättre än hittills tillgodoses.

För att staten i detta hänseende skall kunna tillgodogöra sig största möjliga sakkunskap i nämnda läkartjänster bör enligt styrelsens mening föreskrivas, att tjänsterna vid ledigblivande skola anslås till ansökan lediga. Den som skall förordna läkare har då större möjligheter än nu att med hänsyn till hågade sökandes kompetens utse den för tjänsten mest lämpade.

Det har i detta sammanhang sitt intresse att se i vilken utsträckning de för närvarande vid poliklinikerna förordnade läkarna äga särskild utbildning rörande könssjukdomar. Genom sekreteraren i dermatologiska sällskapet har styrelsen erhållit upplysningar rörande dessa läkares ifrågavarande utbildning. Det framgår av dessa, att läkarna vid poliklinikerna i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Malmö med undantag för en läkare i Malmö äga en utbildning, som i de flesta fall är tillräcklig för rätt att annonsera specialiteten. I de andra städerna äger ingen läkare sådan utbildning även om en eller annan viss tid tjänstgjort eller följt arbetet å klinik eller avdelning för könssjukdomar. I ungefär hälften av fallen äro också poliklinik-

läkarna i dessa städer tjänsteläkare i staden. Så äro poliklinikläkarna i Linköping, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Västerås och en av läkarna i Karlstad, Borås och Örebro stadsläkare eller stadsdistriktsläkare. I Uppsala är poliklinikläkaren järnvägsläkare, i Lund docent i anatomi samt i Helsingborg, Gävle och å avdelningarna för kvinnor i Borås och Örebro privatpraktiserande läkare.

Flertalet poliklinikläkare i dessa städer kunna således anses hava befattningen som bisyssla. Med nuvarande tillgång till i specialiteten utbildade läkare är det emellertid sannolikt, att många av tjänsterna skulle hava kunnat besättas med specialist.

Styrelsen håller före, att bestämmelsen att, »där så ske kan, föreståndaren för poliklinik skall hava erhållit särskild utbildning i könssjukdomar» bör ändras därhän att orden »där så ske kan» utgå. Att däremot föreskriva, att denna utbildning skall hava fullgjorts på särskilt sätt eller under viss angiven tid, såsom är stadgat för behörighet till vissa andra läkarbefattningar, synes för närvarande ej lämpligen böra ifrågakomma.

Vad angår den myndighet, som förordnar föreståndare vid poliklinik, må följande anföras. För närvarande förordnas såväl föreståndare som andra å polikliniken tjänstgörande läkare av staden, i regel genom hälsovårdsnämnden. Med hänsyn till att arvudet till läkarna samt driften av polikliniken i vad det rör läkemedel och vissa utensilier bestridas av statsmedel (se 6 § könssjuklagen), synes rimligt, att staten tillerkännes större inflytande än för närvarande vid tillsättandet av tjänsten. Å andra sidan bör även stadens intressen tillgodoses, varför styrelsen såsom tillsättningsförfarande får föreslå, att stadsfullmäktige respektive hälsovårdsnämnden på förslag uppsätta tre behöriga sökande, med rätt för stadsfullmäktige (eventuellt genom hälsovårdsnämnden) att för behörig sökande avgiva förord till tjänsten, varpå stadsfullmäktige genom hälsovårdsnämnden hava att insända samtliga handlingar i ärendet till medicinalstyrelsen ävensom tillkännagiva huru och när kungörelse av förslaget skett. Sedan omförmälda handlingar inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen att företaga tillsättningsfrågan till avgörande.

Vad här sagts om föreståndare för poliklinik bör även gälla annan där förordnad läkare, till vilken arvode av statsmedel utgår.

Medicinalstyrelsen har, under hänvisning till vad sålunda anförts, föreslagit, att 5 § sista stycket i 1918 års lag måtte givas följande ändrade lydelse:

Särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, ävensom läkare vid i andra stycket omförmäld poliklinik och till vilken arvode av statsmedel utgår, skall hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar.

Skall i stad vid poliklinik förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, har hälsovårdsnämnden att ofördröjligen göra anmälan därom till medicinalstyrelsen.

Sedan sådan anmälan inkommit, skall medicinalstyrelsen genom kungörelse, som införes en gång i allmänna tidningarna, tillkännagiva att ansökning till förordnandet skall, ställd till medicinalstyrelsen, ingivas till hälsovårdsnämnden i staden före klockan 12 å tjugonde dagen efter den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna.

Stadsfullmäktige hava därefter att på förslag till förordnandet uppsätta tre behöriga sökande med rätt för fullmäktige att för en av dem avgiva förord till förordnandet, varpå hälsovårdsnämnden har att insända samtliga handlingar i ärendet till medicinalstyrelsen ävensom tillkännagiva huru och när kungörelse

av förslaget skett. Sedan omförmälda handlingar inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen att efter prövning av de föreslagnas kompetens företaga tillsättningsfrågan till avgörande.

Yttranden över medicinalstyrelsens framställning.

Yttranden över medicinalstyrelsens framställning hava avgivits av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län, svenska stadsförbundet och Sveriges läkarförbund. Vid överståthållarämbetets yttrande har fogats yttrande av Stockholms stads sjukhusdirektion samt vid yttrandena av länsstyrelserna yttranden av förste provinsialläkare ävensom stadsfullmäktige och hälsovårdsnämnder i vissa städer samt av sjukhusdirektionen och kanslichefen i Göteborgs stad.

Vad angår det skärpta kravet på specialutbildning påpekar *överståthållarämbetet*, att enligt medicinalstyrelsens förslag de nya kompetensföreskrifterna skulle komma att gälla icke endast läkare vid polikliniker utan även läkare, varom förmäles i 5 § tredje och fjärde styckena av 1918 års lag, något som att döma av motiven till förslaget icke varit avsett. *Länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län samt förste provinsialläkarna i dessa län* synas hava utgått från att skärpningen endast skulle avse poliklinikläkare.

I flertalet yttranden tillstyrkes den föreslagna skärpningen av kompetenskravet, beträffande andra orter än de allra största städerna dock med tvekan.

Sjukhusdirektionen i Stockholm samt *stadsfullmäktige, hälsovårdsnämnden och sjukhusdirektionen i Göteborg* understryka, att läkarbefattningarna vid könspoliklinikerna i dessa städer redan nu besättas med specialutbildade krafter och att därför beträffande dessa städer en uttrycklig bestämmelse om sådan kompetens icke skulle innebära någon saklig ändring.

I övrigt lämnas förslaget i denna del utan erinran av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus och Skaraborgs län, förste provinsialläkarna i samma län* ävensom i *Göteborgs och Bohus län, hälsovårdsnämnderna i Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Landskrona, svenska stadsförbundet och Sveriges läkarförbund*.

Förste provinsialläkaren i Östergötlands län avstyrker förslaget att nu ifrågavarande läkare under alla förhållanden skola hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar under anförande av följande:

Man kan icke vänta att specialistutbildade läkare skola antaga en dylik tjänst mot nu utgående ersättning. Följden blir, att befattningarna komma att stå obesatta tills ersättningen höjts till den nivå, som dessa läkare fordra. För övrigt synes det icke vara anledning att nu, då staten på alla områden söker göra besparingar, ställa större fordringar på samhällets utgifter för socialhygien än som kan anses nödvändigt.

Hälsovårdsnämnden i Linköping yttrar: I flertalet medelstora städer torde knappast finnas utkomstmöjligheter för poliklinikläkare med denna befattning som huvudsyssla utan att poliklinikarvodena i väsentlig grad höjas.

Inkomsterna från privat venereologisk praktik torde nämligen bli mycket obetydliga. I Linköping hava hudsjukdomarna knappast den frekvens att en specialist på dessa sjukdomar av klientelet skulle kunna få sådan inkomst, att han därav med tillägg av könspoliklinikarvodet kunde få sin bürkning. Annorlunda skulle det gestalta sig om vid centrallasarettet kunde inrättas en befattning för vård av hud- och könssjukdomar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län ställer sig synnerligen tveksam, huruvida såsom oefftergivligt behörighetsvillkor bör stadgas särskild utbildning i fråga om könssjukdomar, och framhåller, att då ledigförklarandet och tillsättandet av befattningarna enligt förslaget skulle tillkomma medicinalstyrelsen, tillräckliga garantier synas vinnas för att befattningarna komma att besättas med lämpliga innehavare även om behörighetsvillkoret icke göres oefftergivligt.

Hälsovårdsnämnden i Lund anser det kunna övervägas, huruvida icke åt medicinalstyrelsen borde inrymmas befogenhet att, där särskilda skäl därtill äro, medgiva undantag från det uppställda behörighetsvillkoret, samt framhåller, att för Lunds del en anknytning till universitetets venereologiska avdelning är påkallad.

Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ifrågasätter om specialistutbildning ovillkorligen bör krävas för samtliga dessa befattningar. Frekvensen av könssjukdomar syntes avtaga. Kravet på särskild utbildning torde därför knappast böra upprätthållas i fråga om de mindre städerna. Åtminstone borde medicinalstyrelsen medgivas rätt att bevilja dispens.

I samma riktning uttalar sig *hälsovårdsnämnden i Uddevalla*.

Vad angår förslaget att överflytta tillsättningsrätten från hälsovårdsnämnderna till medicinalstyrelsen hava endast i Stockholm och Göteborg gensagor framställts. Sålunda yttrar *sjukhusdirektionen i Stockholm*:

Sedan sjukhusdirektionen jämlikt stadsfullmäktiges beslut den 15 juni 1939 övertagit förvaltningen av stadens polikliniker, har direktionen endast vid ett tillfälle haft att handlägga ärende angående tillsättning av poliklinikläkare. Därvid kungjorde direktionen tjänsten enligt de för underläkartjänster gällande bestämmelserna och inhämtade därefter yttrande över ansökningarna från de sakkunniga, som enligt reglementet för Stockholms stads sjukhus hava att upprätta förslag till besättande av underläkartjänster. Direktionen ämnar även framdeles tillämpa detta förfarande och anser, att kravet på nöjaktig kompetens hos poliklinikläkarna därigenom blir vederbörligen tillgodosett. Därför föreligger för Stockholms vidkommande knappast något reellt skäl att överflytta tillsättningen från direktionen till medicinalstyrelsen. En särskild anledning till att bibehålla de nu gällande tillsättningsbestämmelserna är, att vissa av läkarna vid stadens könspolikliniker samtidigt äro läkare vid rent kommunala hudpolikliniker. En sådan tjänstekombination bör lämpligen alltjämt bibehållas, i synnerhet som besöksfrekvensen vid könspoliklinikerna numera visar tendens att sjunka. Denna anordning skulle emellertid försvåras, om tillsättningen vid dessa två slag av kliniker skulle ske genom olika myndigheter. Ett bifall till medicinalstyrelsens förslag torde innebära, att läkarna vid könspoliklinikerna förlora karaktären av kommunala tjänstemän. Härav skulle bland annat följa, att

direktionen ej längre bör handlägga frågor om beviljande av tjänstledighet för dem. Därest någon ändring härutinnan ej avses, torde bestämmelse härom böra inflyta i lagen.

Hälsovårdsnämnden i Göteborg godtager principen, att befattningarna skola tillsättas av medicinalstyrelsen, men *sjukhusdirektionen därstädes* anför:

I Göteborg tillsätts tjänsterna efter annonsering. Stockholm och Göteborg hava i motsats mot landstingsområdena sedan gammalt själva fått förordna underläkare vid sjukhusen och det föreligger icke någon anledning att beträffande könssjukläkarna göra undantag från principen att staden själv skall äga utnämna sina befattningshavare, särskilt då dessa befattningar äro arvodesavlönade bisysslor och ej heltidstjänster som underläkartjänsterna. För övrigt synes utvecklingen gå mot en större rätt för de lokala myndigheterna att själva tillsätta läkare: genom den nya sjukhuslag, som trädde i kraft den 1 januari 1942, berövades medicinalstyrelsen, mot sitt eget förslag, rätten att förordna underläkare vid länslasaretten. Gentemot åsikten att medicinalstyrelsen borde få utnämningsrätt emedan staten väsentligen bidraget till avlöningen av poliklinikläkarna kan invändas, att för Göteborgs del detta bidrag understiger de utgifter som Göteborg, landets största sjöfartsstad, har för vård av smittsam och könssjuka från främmande kommuner. Om de ifrågavarande tjänsterna, vilka som nämnts äro arvodesavlönade bisysslor, skola besättas genom medicinalstyrelsen, uppkomma flera frågor, såsom huruvida en befattning, som eventuellt blir överflödig, därest könssjukdomarnas frekvens ytterligare sjunker, skall kunna indragas, vem som skall bevilja tjänstledighet, huruvida semesterrätt föreligger och om det blir medicinalstyrelsen, som skall förordna vikarier.

Stadsfullmäktige i Göteborg instämma i sjukhusdirektionens yrkande, att staden såsom hittills borde få rätt att själv förordna läkare å poliklinikerna för könssjukdomar.

Göteborgs stads kanslichef invänder mot sjukhusdirektionens yttrande:

Även om statsbidraget för vård åt i Göteborg hemmahörande personer med könssjukdom i smittsam skede understiger stadens utgifter för vård av smittsam och könssjuka personer från främmande kommuner, bör detta skäligen icke föranleda, att medicinalstyrelsen fränkännes det större inflytande på tillsättandet av poliklinikläkarbefattningarna, som statsbidraget torde få anses berättiga till. Att medicinalstyrelsen genom den nya sjukhuslagen berövats rätten att förordna underläkare vid länslasaretten lär förklaras av att dessa läkare icke avlönas av statsverket. Vad slutligen angår frågorna om indragning av en eventuellt överflödig befattning, tjänstledighet m. m., kunna likartade spörsmål redan nu uppkomma beträffande distriktsläkarna i Göteborg, vilka förordnas av medicinalstyrelsen.

Beträffande tillsättningsförfarandet har medicinalstyrelsens förslag lämnats utan erinran av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län, förste provinsialläkarna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län, hälsovårdsnämnderna i Linköping, Landskrona och Uddevalla samt Sveriges läkarförbund.*

Sjukhusdirektionen i Stockholm har icke något att erinra mot att, även om tillsättningsrätten stannar kvar hos staden, i lagen intages en uttrycklig bestämmelse att kungörelse om ledighet å poliklinikläkartjänst skall införas i allmänna tidningarna. För den händelse tillsättningsrätten skulle överflyttas

till medicinalstyrelsen, framhåller direktionen, att eftersom könspoliklinikerna numera förvaltas av direktionen ordet »hälsovårdsnämnden» i andra och tredje styckena av förslaget torde böra ersättas med »sjukhusdirektionen», och att enär stadsfullmäktige på grund av gällande lag om kommunalstyrelse i Stockholm torde vara förhindrade att taga befattning med sådana förvaltningsärenden, som avses i sista stycket, nämligen avgivande av förord till sökt tjänst, det i stället bör ankomma på sjukhusdirektionen att avgiva sådant förord.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser, att avgivande av förslag rörande tillsättande av dessa befattningar lämpligen bör ankomma på hälsovårdsnämnden och ej på stadsfullmäktige. I samma riktning uttalar sig *hälsovårdsnämnden i Lund*.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller, att icke blott förslagsrätten utan även rätten att giva förord hellre bör tilläggas hälsovårdsnämnden än stadsfullmäktige. Enahanda uttalanden göras av *hälsovårdsnämnderna i Helsingborg* och *Malmö*. Sistberörda nämnd hänvisar i detta sammanhang till att de för en stad betydligt viktigare stadsdistriktsläkartjänsterna i flertalet fall tillsättas av hälsovårdsnämnden utan stadsfullmäktiges hörande.

Även *stadsfullmäktige och sjukhusdirektionen i Göteborg* finna det för Göteborgs vidkommande olämpligt att stadsfullmäktige skola yttra sig vid tillsättandet av dessa befattningar.

Hälsovårdsnämnden i Göteborg anför:

Den föreslagna tillsättningsproceduren får anses onödigt omständlig. Stadsfullmäktige böra ej engageras i tillsättandet av en arvodestjänst, vilken när som helst kan av Kungl. Maj:t indragas. Härtill kommer att stadsfullmäktige ej äro skyldiga att höra någon sakkunnig. Frågan om uppgörande av förslag och lämnande av förord kompliceras av att på kommunens bekostnad vid könspoliklinikerna även hudsjukdomar behandlas, varför det är av vikt att de sökandes kompetens underkastas sakkunnig prövning även i detta avseende. Enklast och bäst synes frågan lösas så att efter vederbörlig annonsering och ansökan medicinalstyrelsen uppsätter de tre främsta bland de sökande på förslag och att inom detta förslag hälsovårdsnämnden äger tilldela förord, varefter befattningen tillsättes av medicinalstyrelsen. Anses det lämpligt att en kommunal institution jämväl uppgör förslag, bör denna institution vara hälsovårdsnämnden och ej stadsfullmäktige.

Hälsovårdsnämnden i Norrköping yttrar:

Det torde hellre böra överlätas åt hälsovårdsnämnden än åt stadsfullmäktige att upprätta förslag och avgiva förord. Emellertid synes det tveksamt om det över huvud bör uppdragas åt en kommunal myndighet att upprätta förslag. Detta fordrar specialkunskaper och vana, som ej kan väntas hos en kommunal nämnd, och bör därför förbehållas medicinalstyrelsen. Genom rätten att få avgiva förord har den kommunala myndigheten ändock möjlighet att i de fall, där de sökandes pappersmeriter äro ungefär jämställda, påverka medicinalstyrelsen till förmån för den som lokalmyndigheten lärt känna som en duktig läkare.

Även *svenska stadsförbundet* finner mest ändamålsenligt, att medicinalstyrelsen upprättar förslag, inom vilket hälsovårdsnämnden får avgiva förord, innan tjänsten tillsättes av medicinalstyrelsen.

Departementschefen.

I och för sig är det naturligtvis önskvärt, att de läkare, som hava hand om vården av könssjuka, äga särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Antalet läkare med sådan utbildning är emellertid begränsat, ehuru väl detsamma, såsom medicinalstyrelsen framhållit, nu är avsevärt större än vid tillkomsten av 1918 års lag. Då vidare praktiken på ifrågavarande sjukvårdsområde mångenstädes är så ringa, att vården av könssjuka kan handhavas endast såsom bisyssla, synas tillräckliga skäl icke föreligga att godtaga medicinalstyrelsens förslag, enligt vilket såväl särskilt förordnade läkare, vilka avses i 5 § tredje och fjärde styckena av 1918 års lag, som föreståndare för poliklinik och där anställd annan läkare, vilken erhåller arvode av statsmedel, utan undantag skola hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Enligt min mening bör man för närvarande ej gå längre än att föreskriva, att föreståndare för poliklinik skall, där ej medicinalstyrelsen för särskilt fall finner anledning till undantag, hava erhållit sådan utbildning, under det att beträffande övriga läkare, om vilka nyss talats, bör stadgas, att de lämpligen böra men dock ej nödvändigt skola äga ifrågavarande utbildning. Bestämmelser i ämnet synas böra införas i sjätte stycket av 5 §. I en övergångsbestämmelse torde emellertid böra föreskrivas, att läkare, som vid lagändringens ikraftträdande redan är föreståndare för poliklinik, får kvarstå i sin tjänst även om han icke uppfyller det nyss omförmälda villkoret.

Beträffande läkare, som avses i 5 § tredje och fjärde styckena, har medicinalstyrelsen icke föreslagit någon ändring rörande tillsättningsrätten eller tillsättningsförfarandet. Då innebörden av begreppet hälsovårdsmyndighet ändrats genom de förut föreslagna jämkningarna av 2 §, skulle, om man önskade undvika saklig ändring av 5 § tredje—femte styckena, i dessa stycken böra vidtagas vissa ändringar av formell natur. Jag finner emellertid skäl tala för att de befogenheter, om vilka i nämnda stycken är fråga, böra tillkomma hälsovårdsmyndigheten med detta begrepps i 2 § angivna nya innebörd och anser mig därför icke böra föreslå ändring av berörda stycken i 5 §. Vad angår de vid poliklinikerna anställda läkarna — såväl föreståndare som övriga läkare — synes i enlighet med förslagen i lagen böra intagas en uttrycklig föreskrift, att kungörelse om ledig tjänst skall införas i allmänna tidningarna. Kungörelse synes böra utfärdas av hälsovårdsnämnden. I fråga om Stockholm och Göteborg finner jag icke skäl att därutöver föreslå ändring rörande tillsättningsrätten eller tillsättningsförfarandet. I nämnda två städer kunna poliklinikläkartjänsterna, även om utnämningsrätten får vara kvar hos städerna själva, väntas komma att besättas med fullt kompetenta krafter, och dessa städer torde hava så stora utgifter för könssjuka från andra orter, att de kostnader, som av statsmedel utgivas för vård av städernas egna könssjuka, icke i och för sig böra föranleda, att rätten att tillsätta poliklinikläkare överföres på statlig myndighet. I fråga om andra städer däremot anser jag, liksom medicinalstyrelsen, att staten skäligen bör erhålla avgörande inflytande på valet av läkare vid poliklinikerna. Rätten att tillsätta sådana läkare torde där böra tillkomma

medicinalstyrelsen. Upprättande av förslag å ledig tjänst synes böra uppdragas åt kommunen. Stadsfullmäktige torde icke lämpligen böra belastas vare sig med att upprätta förslag eller med att avgiva förord, utan dessa uppgifter böra ankomma på hälsovårdsnämnden. Bestämmelser i ämnet hava upptagits i ett nytt sista stycke i 5 §.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar*.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda lagförslag, av den lydelse bilaga ¹⁾ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Bengt Hammarberg.

¹⁾ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
14 april 1942.*

N ä r v a r a n d e :

justitieråden FORSSMAN,
 BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 2 april 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 1 april 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av köns-sjukdomar*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Gösta Thulin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 17 april 1942.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden
PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON,
BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler
chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 14 april
1942 avgivna utlåtande över det den 1 i samma månad till lagrådet remitte-
rade förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni
1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar samt hem-
ställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt
§ 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter bi-
trädde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-
Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den
lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertha Klemedtson.